

емоційної сфери. Завдяки порівнянню художніх текстів виявляється особистісний пафос роботи балетмейстера як творця нової смислової метафори.

Подальші перспективи полягають у розробці комплексних методів вивчення художніх текстів, що мають високий потенціал інтегративності, стосовно окремих професійних компетентностей хореографів, апробації їх на творах, пропонувані програмами ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Андреев А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19 – 27.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт; [пер. с франц.] – М.: Прогресс, 1989. – С. 84 – 98.
3. Гофман Э. Т. А. Сочинения: в 3 т. / Э. Т. А. Гофман. – М.: Гослитиздат, 1962. – Т. 1. – 1962. – 412 с.
4. Друскин М. С. История зарубежной музыки: [учебник] / Михаил Семенович Друскин. – [вып. 4]. – М.: Музыка, 1976. – 528 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [за заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: «К. І. С.», 2004. – 112 с.
6. Методика навчання мистецтва у початковій школі: [посібник для вчителів] / [Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Бедякіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко]; за ред. Л. М. Масол. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
7. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: [рекомендації з освітньої політики]. – К.: «К. І. С.», 2003. – С. 13 – 42.
8. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен; [пер. с англ.]. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 142 с.
9. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навч. посібник] / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
10. Самойленко А. И. Музыкальное образование в контексте культурологии / А. И. Самойленко // Культурологические проблемы музыкальной украинистики: сб. науч. работ Одесской гос. консерватории им. А. В. Неждановой. – [вып. 3]. – Одесса: Астропринт, 1997. – С. 3 – 7.
11. Слестехин В. А. Пути совершенствования психолого-педагогической подготовки учителя в свете основных направлений реформы общеобразовательной и профессиональной школы / В. А. Слестехин. – Платова: ПГПИ, 1995. – 315 с.
12. Сто балетных дивертто / [под ред. Л. А. Энгелиса]. – Л.: Музыка, 1971. – 304 с.
13. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: Теорія і практика / Людмила Леонідівна Хоружа. – К.: Преса України, 2003. – 320 с.
14. Хуторской А. Образовательные компетенции в дидактике и методиках личностно-ориентированного обучения / А. Хуторской // Педагогіка вищої та середньої школи: Зб. наук. праць; [гол. ред. В. К. Буряк]. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – Вип. 8. – С. 104 – 112.

Волкова Н.В.
Криворізький державний
педагогічний університет

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У публікації порушується питання про роль інформаційної культури у формуванні загальної культури людини сучасного суспільства. Подано характеристику рівнів інформаційної грамотності.

Анотация. В статье раскрывается вопрос о роли информационной культуры при формировании общей культуры человека современного общества. Приведена характеристика уровней информационной грамотности.

Annotation. The article deals with the questions of the role of information culture during forming of total general culture of man of modern society. It contains a characteristic of levelsof information competence.

Постановка проблеми. Розвиток українського суспільства на засадах загальнолюських цінностей і національних пріоритетів вимагає розробки нових методологічних підходів до професійної освіти, в центрі яких – формування духовності особистості, накопичення культурного потенціалу суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій. Загальновизнано, що саме культура є мірилом розвитку людини, оскільки віддзеркалює не тільки обсяг засвоєних цінностей громадської діяльності, але й сам спосіб, у який людина залучається до таких цінностей.

За словником російської мови С.Ожегова, культура – „сукупність досягнень людства у виробничому, суспільному й розумовому відношенні, а також високий рівень чого-небудь, високий розвиток, уміння” [8, с.268].

Філософський енциклопедичний словник подає наступне тлумачення поняття: „культура – специфічний спосіб організації й розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної й духовної праці, у системі соціальних норм й установ, у духовних цінностях, у сукупності відносин людей до природи, між собою й до самих себе. Культура характеризує також особливості поведінки, свідомості й діяльності людей у конкретних сферах громадського життя” [11, с.292].

У сучасній культурології подано глибокий аналіз еволюції поняття „культура”, починаючи від античних часів і завершуючи сьогоденням. Наукова література містить величезну кількість визначень цього поняття. У період із 1871 по 1919 рік запропоновано сім визначень поняття „культура”, у наступні 1920-1950 роки – 157 визначень, а в 1968 році А.Моль нарахував 250 визначень [6, с.22].

Найбільш привертають увагу концепції культури, розроблені й запропоновані світовій науці вітчизняними філософами-культурологами в 60-70-ті роки ХХ століття. Так, М.Каган узагальнив різні трактування поняття й запропонував такі підходи до класифікації концепцій культури [2, с.31]:

- аксіологічний, представники якого розглядають культуру як сукупність цінностей, створених людиною (Г.Францев, Н.Чавчавадзе);
- технологічний, коли культура визначається як специфічний спосіб діяльності людей (Е.Маркарян);
- семіотичний, що дає змогу розглядати культуру як сукупність знакових систем, за допомогою яких передається соціальна інформація від покоління до покоління (Ю.Лотман);
- евристичний, де культура визначається як характеристика творчої діяльності людини, її здатність створити щось нове (А.Арнольдов, Л.Коган);
- сумативний, представники якого вважають культуру сумою різноманітних процесів і результатів діяльності людини (Е.Соколов).

Згодом поняття „культура” уточнювалося, поглиблювалося, з’явилися нові підходи до його визначення. Так, Л.Коган відстоює предметно-ціннісний підхід, згідно з яким культура є сукупністю матеріальних і

духовних цінностей. Прибічники інформаційно-семіотичного напрямку стверджують, що культура – це сукупність не спадкової інформації, способів її організації та збереження. Стрижнем цього ланцюжка є діяльнісний підхід, який передбачає наявність у культурі загального способу людського існування, діяльності, що виявляються в різних процесах.

Як „археологію знань” визначав культуру М.Фуко і „пам’ять світу” А.Моль. Правомірність останнього трактування не тільки з суспільствознавчої, але й із природничо-наукової точки зору доводить порівняння із позиції структурно-функціонального підходу до феномену індивідуальної пам’яті людини й культури [6].

Як свідчать численні дослідження С.Бочарова, Л.Виготського, У.Джеймса, Дж.Міллера, найбільш загальною рисою в структурному аспекті є сигнальний характер процесів кодування-декодування, у функціональному – їх розподіл згідно із спеціалізованими механізмами накопичення, зберігання, переробки та передачі інформації (В.Ларцев [5]).

Культура починає розглядатися як найважливіший аспект життя суспільства, пов’язаний зі способом людської діяльності. Виникає декілька ліній у розробці проблематики культури. У першій із них культура – це процес розвитку людського розуму та розумних форм життя, які виступають проти дикості та варварства первісного буття людства (французькі просвітителі); як історичний розвиток людської духовності – еволюція морального, естетичного, релігійного, філософського, правового та політичного усвідомлення, яке забезпечує прогрес людства (німецький класичний ідеалізм – Гегель, Кант, Фіхте, Шеллінг; романтизм – Шиллер, Шлегель; просвітництво – Гердер, Лессінг [10]).

Друга лінія акцентувала увагу не на поступовому історичному розвитку культури, а на її особливостях, автономних системах цінностей та ідей, які визначають тип соціальної організації (неокантіанство – Вебер, Кассіпер, Ріккерт).

У кінці XIX і першій половині XX ст., як зауважує Н.Злобін, при вивченні проблематики культури, стали активно використовуватися досягнення антропології, етнології, теорії систем, семіотики та теорії інформації (культурна антропологія – Ф.Боас, А.Кребер, Р.Редфілд, Е.Тейлор; соціальна антропологія та структурний функціоналізм – Б.Маліновський, Р.Мертон, Т.Парсонс, С.Радкліфф-Браун [1]).

Дослідник А.Швейцер стверджує: „У найбільш загальних рисах культура – це прогрес, матеріальний і духовний прогрес як індивідів, так і всіляких співтовариств”. Культура – це людське в людях, це „ступінь, міра формування, розвитку й реалізації соціальних (сутнісних) сил людини в її різноманітній суспільній діяльності” [4].

У зв’язку з цим особливої уваги, на наш погляд, заслуговує науковий напрямок, у якому дослідники розглядають проблему культури як проблему зміни самої людини, її становлення як творчої особистості (Н.Злобін,

О.Леонтьев та ін.). Ми поділяємо думку В.Сластьоніна про те, що „...культура – це завжди творчість з усіма характеристиками творчого акту, вона завжди розрахована на адресата, на діалог, а „засвоєння” її є процесом особистісного відкриття, створенням світу культури в собі, співпереживання й співтворчості, де кожен новий елемент культури не перекреслює, не заперечує попереднього шару культури” [9, с.13].

Проблема культури – проблема взаємодії людини з навколишнім світом, іншими людьми, у процесі якої відбувається взаємообмін інформацією, зокрема й культурологічною, взаємозбагачення та взаєморозвиток кожного учасника цього процесу. Окрім того, можна стверджувати, що культура має особистісно-творчу природу. Взаємодія людей забезпечує актуалізацію культури, оскільки поза нею культура виступає лише потенційною можливістю культурної діяльності (Л.Коган). Культура відображає результати розвитку в процесі суспільної практики людини. Це робить можливим формування особистості в процесі взаємодії культури й особистості, культури й творчості.

З’ясовуючи зміст будь-якого багатоаспектного поняття, звичайно послуговуються довідковою літературою, тлумачними словниками. Наприклад, автори Нового словника української мови пропонують такі визначення категорії „культура”:

1. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Рівень розвитку суспільства у певну епоху; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини.

2. Освіченість, вихованість.

3. Рівень, ступінь досконалості будь-якої галузі господарської або розумової діяльності.

4. Розведення, вирощування будь-якої рослини або тварини; культивування. Рослина, що розводиться, вирощується.

5. Мікроорганізми, вирощені в лабораторних умовах у живильному середовищі [7].

Освіта спрямована на формування всебічно розвинутої культурної особистості. Культура особистості – рівень розвитку та реалізації сутнісних сил людини, його здібностей та обдарованості, це сукупність компетенцій (коло питань, у яких особистість володіє пізнаннями, досвідом): інформаційних, світоглядних, соціальних, політичних, моральних тощо (Г.Коджаспірова)[3].

Результати дослідження. Поняття „культура” характеризує всі атрибути соціальної реальності, фокусуючи всі галузі матеріальної й духовної діяльності. При цьому розвиток й удосконалення людської діяльності сприяє й удосконаленню культури. У процесі діяльності створюються й закріплюються зразки культури, а людина виступає її суб’єктом. Культура, у свою чергу, визначає найбільш пріоритетні, необхідні види діяльності й способи її здійснення.

Таким чином, у контексті нашого дослідження під культурою ми розуміємо історично сформований певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей індивідуума, виражений у різних типах і формах організації життя й діяльності людей і створюваних ними матеріальних і духовних цінностей.

Культуру й механізм її функціонування можна розглядати через призму такого категоріального ряду: загальне, особливе, окреме, одиничне, де кожен елемент відповідає основним рівням аналізу.

Культура набуває соціального впливу передусім в якості необхідного аспекту діяльності суспільної людини. Розглядувана категорія ґрунтується на суспільних засадах і передбачає організацію спільної діяльності людей, а отже, регулювання цієї діяльності за певними правилами, нормами, акумульованими в традиціях, знакових і символічних системах тощо.

Висновки. Отже, складні політичні й соціально-економічні процеси, що відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства, актуалізують питання самовизначення особистості, формування її світогляду й соціальної позиції в нових умовах становлення Української держави. У цьому напрямку особливого значення набуває проблема активізації духовного потенціалу народу, що неодмінно на перше місце висуває відродження й становлення культури молодого покоління, як необхідну умову подальшого розвитку української нації.

Список використаних джерел

1. Злобин Н. С. *Культура и общественный прогресс* / Н. С. Злобин. – М., 1980. – 301 с.
2. Коган М. С. *Человеческая деятельность: опыт системного анализа* / Моисей Самойлович Коган. – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
3. Коджаспирова Г. М. *Педагогика: [учеб. для студ. образоват. учреждений сред. проф. образования]* / Г. М. Коджаспирова. – М.: ВЛАДЦОС, 2004. – 352 с.
4. Коган Л. Н. *Цель и смысл жизни человека* / Лев Наумович Коган. – М., 1984. – С. 20-29.
5. Ларцев В. С. *Социальные и культурные детерминанты формирования личности: [монография]* / В. С. Ларцев. – К.: Принт-Експресс, 2002. – 430 с.
6. Моль А. *Социодинамика культуры* / А. Моль. – М.: Прогресс, 1979. – 406 с.
7. *Новий словник української мови: у 3 т. / (упоряд. Й. А. Бажмут, І. К. Білодід та ін.).* – К.: АКОНТ, 2001. – С. 33.
8. Ожегов С. И. *Словарь русского языка* / Сергей Иванович Ожегов. – М.: Рус. язык, 1986. – 797 с.
9. Сластенин В. А. *Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки* / В. А. Сластенин. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.
10. Степин В. С. *Философская антропология и философия науки* / В. С. Степин. – М., 1992. – 62 с.
11. *Філософський енциклопедичний словник: довідкове видання* / [авт.-уклад. П. Н. Федосєєв, С. М. Ковальов]. – К.: Абрис, 2002. – С. 457.

Головатий С.С.
Криворізький державний
педагогічний університет

НАВЧАННЯ ЯК СВІДОМИЙ ПРОЦЕС

Анотація. У статті йдеться про таке навчання, в результаті якого вища школа одержала б кадри високо освічених фахівців, котрі вільно і свідомо користувалися б своїми знаннями і навичками, і були б назавжди позбавлені стандартних звичок і стереотипів, нездатних для подальшого саморозвитку і професійного зростання.